

ประวัติ - ขุนพลทาส

“เทศาภิบาลธรรมานุชิต”

“

... ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นเกียรติยศ และรู้สึกปลื้มใจอย่างยิ่ง
ในการที่ได้มาเป็นผู้กล่าวคำสดุดีหรือพรรณนา
พระคุณของรัฐธรรมนูญอันศักดิ์สิทธิ์
ในที่นี้. เราควรที่จะกล่าวถ้อยคำสรรเสริญ
บุญคุณของบิดามารดาครูอาจารย์อยู่เสมอๆ จีนใด
ประชาชาติทุกๆ คน ก็ควรที่จะรำลึกหรือสำนึกถึงคุณของรัฐธรรมนูญ
อันเราได้รับอยู่ทุกเมื่อเชิ้อวัน ให้เสมอๆ ฉะนั้น ...

”

พุทธาส อินทปิฎโก
เทศนาเหอระบอบใหม่
รัฐธรรมนูญของเรา (พ.ศ. 2481)

คลิกสั่งซื้อได้ที่นี้

@booktime

ปรีดี - พุทธศาสน “เทวตรัฐธรรมนูญ”

123 ปี ชาตกาล ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
117 ปี ชาตกาล พุทธศาสนิกขุ

สถาบันปรีดี พนมยงค์
PRIDI BANOMYONG INSTITUTE

สุขภาพใจ

ปรีดี - พุทธทาส

“เทอดรัฐธรรมนุญ”

123 ปี ชาตกาล ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
117 ปี ชาตกาล พุทธทาสภิกขุ

ISBN	: 978-616-92435-8-8
พิมพ์ครั้งที่ 1	: พฤษภาคม 2566
จำนวนพิมพ์	: 1,500 เล่ม
จัดพิมพ์โดย	: สถาบันปรีดี พนมยงค์ และสำนักพิมพ์สุภาพใจ
บรรณาธิการบริหาร	: ปรีดีวิชญ์ พนมยงค์
ที่ปรึกษา	: สุภาพันท์ นิปฏิษฐกุล, นริศ จรัสจรรยาวงศ์ กษิติศ อนันตนาถ
บรรณาธิการ	: ฌภัทร ปัญญาญจน์
ออกแบบปก	: พรเฉลิม รัตน์ไตรภพ
ออกแบบรูปเล่ม	: ฌภัทร ปัญญาญจน์, รุ่งฤทัย ศรีสุข
พิสูจน์อักษร	: ปรัชญา กำลังแพทย์, รัชพล แสงศรี
เอกสารต้นต้น และ	
รูปภาพของพุทธทาสภิกขุ	: หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ
ตรวจทาน	: เลิศศรี พนมยงค์, โชคชัย สุทธาเวศ, วรุทม์ ทองเชื้อ

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

สถาบันปรีดี พนมยงค์.

ปรีดี - พุทธทาส “เทอดรัฐธรรมนุญ”.-- กรุงเทพฯ : มูลนิธิปรีดี พนมยงค์, 2566.

304 หน้า.

1. รัฐธรรมนุญ--ไทย. 2. ปรีดี พนมยงค์, 2443-2526. 3. พุทธทาสภิกขุ, 2449-2536. I. ชื่อเรื่อง.
342.593

ISBN 978-616-92435-8-8

จัดจำหน่าย : สถาบันปรีดี พนมยงค์ 65/1 ซ.ทองหล่อ ถ.สุขุมวิท 55 แขวงคลองตันเหนือ
เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110 โทร. 0 2381 3860 Email. admin@pridi.or.th และ
บริษัท บิ๊กโม่ จำกัด 214 ถ.พระราม 2 ซอย 38 แขวงบางมด เขตจอมทอง กรุงเทพฯ 10150
โทร. 0 2415 2621 : SukkhapabjaiPUB www.booktime.co.th
พิมพ์ที่ : สำนักพิมพ์สุภาพใจ

“

... ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นเกียรติยศ และรู้สึก
ปลื้มใจอย่างยิ่ง ในการที่ได้มาเป็นผู้กล่าวคำสดุดี
หรือพรรณนาพระคุณของรัฐธรรมบุญอันศักดิ์สิทธิ์
ในที่นี่. เราควรที่จะกล่าวถ้อยคำสรรเสริญบุญคุณ
ของบิดามารดาครูอาจารย์อยู่เสมอๆ กันไป ประชาชาติ
ทุกๆ คน ก็ควรที่จะรำลึกหรือสำนึกถึงคุณของ
รัฐธรรมบุญ อันเราได้รับอยู่ทุกเมื่อเช้าวัน ให้เสมอๆ
ฉันนั้น ...

”

พุทธทาส อินทปัญโญ
เทศนาทอดระบอบใหม่ รัฐธรรมบุญของเรา (พ.ศ. 2481)

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
• สำนักพิมพ์สุภาพใจ	6
• สถาบันปริัติ พนมยงค์	10
• อนุสรณ์ ธรรมใจ	13
คำนิยม	
• พระไพศาล วิสาโล	17
• ส. ศิวรักษ์	20
บทเกริ่นนำ	
• นริศ จรัสจรรยาวงศ์	26
• คำประกาศเกียรติคุณ รางวัลปริัติ พนมยงค์	48
• จุดหมายตอบกลับ	51
ระหว่างเลขานุการส่วนตัวของ ฯพณฯ ปริัติ พนมยงค์ และนายธรรมทาส พานิช (27 พฤษภาคม - 5 มิถุนายน 2485)	
• บันทึกประจำวัน ๒๔๘๕ พุทธทาสภิกขุ : ว่าด้วยเรื่องการประชุมกับผู้สำเร็จราชการ ปริัติ พนมยงค์ (30 - 31 พฤษภาคม 2485 และ 18 - 26 มิถุนายน 2485)	71
• หลักการขั้นต้น การจัดสถานที่ส่งเสริมปฏิบัติธรรม อยุธยา	118
• “รัฐธรรมนุญของเรา (พ.ศ. 2481)” เทศนาทอดระบอบใหม่ ของ พุทธทาสภิกขุ นริศ จรัสจรรยาวงศ์	129

- ปาฐกถาปลูกนิสัยให้รักรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2481 ของพุทธทาส
นริศ จรัสจรรยาวงศ์ 153
- ปรีดี พนมยงค์ กับ พุทธศาสนา 173
พระราชบัญญัติอาณัติ (สมชัย กุศลจิตโต)
- พุทธทาสภิกขุ กับ ปรีดี พนมยงค์ และการพระศาสนา 187
พระคุณฐี เมธงูโร
- พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 :
ที่มา เนื้อหา และความเป็นประชาธิปไตย 196
รัชพล แสงศรี
- ปรีดี พนมยงค์ :
“ได้ทำกิจกรรมเกินค่าของการที่จะเรียกว่ารัฐบุรุษอาวุโสด้วยซ้ำไป” 211
พุทธทาสภิกขุ
- พุทธธรรมกับเจตนารมณ์ของประชาธิปไตย 227
(ตามแง่ปรัชญาและศีลธรรม ไม่ใช่ในแง่การเมือง)
พุทธทาสภิกขุ
- มรดก 90 ปี แห่งการอภิวัฒน์ทางจิตวิญญาณ และสังคมการเมืองไทย 271
สุภาพันท์ นิพิฏฐกุล
- ผลของการที่ก่อสร้างไว้ดีแล้วย่อมไม่สูญหาย 291
ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์

คำนำผู้จัดพิมพ์ สำนักพิมพ์สุขภาพใจ

บุคคลสำคัญของโลกทั้งสอง ผู้มาจากสามัญชน ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ และ พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) เกิดเดือนเดียวกัน อายุห่างกัน 6 ปี ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เกิดเมื่อ วันที่ 11 พฤษภาคม 2443 ส่วนท่านอาจารย์พุทธทาสเกิดเมื่อ วันที่ 27 พฤษภาคม 2449 แต่บุคคลทั้งสองต่างสร้างหน้าประวัติศาสตร์ในปีเดียวกันคือ 2475 วันที่ 12 พฤษภาคม 2475 พระมหาห่มอายุ 26 ปี ก่อตั้งสวนโมกขพลาราม เพื่อฟื้นฟูการปฏิบัติธรรม และเผยแผ่พุทธธรรม ส่วนวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ท่านอาจารย์ปรีดี อายุ 32 ปี เป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย แล้วต่อมามีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด

ท่านอาจารย์ปรีดีเล็งเห็นว่าธรรมะในพระพุทธศาสนามีความจำเป็นต่อประชาชนคนไทย

เมื่อ “ธรรมะ” ทำให้บุคคลทั้งสองได้มาพบกันเมื่อวันที่ 18, 19 และ 22 มิถุนายน 2485 ดังนั้นเดือนมิถุนายน 2566 นี้จึงครบรอบ 81 ปีแห่งการพบกัน

ในโอกาสอันเป็นเดือนเกิด หรือเรียกว่าชาตกาลของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ และพุทธทาสภิกขุ ตรงกับเดือนพฤษภาคม นี้ สถาบันปรีดี พนมยงค์ และสำนักพิมพ์สุขภาพใจ ได้ร่วมกันจัดพิมพ์หนังสือในโอกาส 123 ปี ชาตกาล ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ และ 117 ปี ชาตกาล พุทธทาสภิกขุ โดยให้ชื่อหนังสือนี้ว่า **ปรีดี – พุทธทาส “เทอดรัฐธรรมนุญ”**

ก่อนหน้าที่จะมีการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้น หลายคนคงเคยได้ยิน ได้ฟังและได้อ่านบทสัมภาษณ์ในหนังสือ *เล่าไว้เมื่อวัยสนธยา* ที่ท่านอาจารย์

พุทธทาสให้สัมภาษณ์พระประชา ปสนุณมโม ว่าท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ และท่านอาจารย์พุทธทาสเคยพบกัน เมื่อสถาปนปรีดี พนมยงค์ กับสำนักพิมพ์ สุขภาพใจได้พูดคุยกัน ทำให้ได้ทราบของท่านอาจารย์พุทธทาสในวัยหนุ่ม อายุ 36 ปี และท่านอาจารย์ปรีดีซึ่งดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการฯ ขณะนั้นอายุ 42 ปี ได้เคยพบปะและพูดคุยกันที่กรุงเทพฯ การพบกันครั้งนั้นท่านอาจารย์พุทธทาสได้บันทึกด้วยลายมือไว้อย่างเป็นทางการเป็นระเบียบ มีรายละเอียดที่พบกันทั้ง 3 วัน คือวันที่ 18, 19 และ 22 มิถุนายน ปี 2485 เป็นเอกสารชิ้นต้นที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง

มีเอกสารเบื้องต้นหลังจากก่อนที่จะได้มาพบกันว่าท่านอาจารย์ปรีดี ได้ทราบผลงานของท่านอาจารย์พุทธทาสผ่านหนังสือพิมพ์พุทธศาสนา ดังปรากฏที่มีจดหมายสั่งซื้อหนังสือพิมพ์พุทธศาสนาที่ยังขาด เพราะหาซื้อที่กรุงเทพฯ ไม่ได้ ท่านอาจารย์ปรีดีทราบข่าวการก่อตั้งสวนโมกขพลารามและกิจการของคณะธรรมทาน แล้วยินดีให้การสนับสนุนพร้อมทั้งนิมนต์หรือเชิญคณะบุคคลในคณะธรรมทาน (ในที่นี้หมายถึงท่านอาจารย์พุทธทาส) ไปพบกันที่กรุงเทพฯ

การพบกันเพื่อแลกเปลี่ยนทัศนะทางธรรมะจึงเกิดขึ้น ท่านอาจารย์พุทธทาสได้รับแนวคิดการหาสถานที่ก่อตั้งสวนโมกขที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาไว้ด้วย และท่านได้ร่างหลักการขั้นต้นในการก่อตั้งสวนโมกขอีกแห่งตามเจตนารมณ์ไว้แล้ว แต่ต่อมาจะยังก่อตั้งไม่สำเร็จ เพราะมีเหตุการณ์ผันแปรทางการเมืองเสียก่อน

หลังการพบกันของบุคคลทั้งสองในเดือนมิถุนายนปีนั้น ทำให้ต่างคนต่างก็เลื่อมใสในกันและกันมากยิ่งขึ้น ในหนังสือ *เล่าไว้เมื่อวัยสนธยา เล่ม 2* หน้า 403 ที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง เมื่อเดือนพฤษภาคม 2530 ท่านอาจารย์พุทธทาสเล่าว่า ท่านอาจารย์ปรีดีมาฟังท่านอาจารย์พุทธทาสปาฐกถาชุดพุทธธรรมที่พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย กรุงเทพฯ

ถึงแม้ต่อมาท่านอาจารย์ปรีดี จำต้องไปพำนัก ณ ประเทศฝรั่งเศส ท่านอาจารย์พุทธทาสยังคงฝากหนังสือธรรมะไปให้ท่านอาจารย์ปรีดี

การพิมพ์รวมบทความและปาฐกถาที่เกี่ยวกับรัฐธรรมนุญ บันทึกการพบกันของบุคคลสำคัญทั้งสอง จึงนับเป็นหนังสือที่มีคุณค่าน่าศึกษา ประวัติศาสตร์หน้านี้เป็นอย่างยิ่ง

ว่าด้วยเรื่องการจัดพิมพ์หนังสือครั้งนี้

เอกสารชิ้นต้นที่ถ่ายมาจากตัวพิมพ์ดีดเอามาลงตีพิมพ์ บางที่อาจหมึกจางไปบ้าง จึงทำให้พิมพ์ไม่ชัดเจน อ่านยาก จึงทำการพิมพ์มาเป็นตัวอักษรคอมพิวเตอร์อ่านง่าย คำต่อคำ

เอกสารชิ้นต้นที่เป็นลายมือท่านอาจารย์พุทธทาส ท่านเขียนบันทึกด้วยปากกา มีหมึกซึมบางที่ ทำให้รบกวนสายตา แต่ก็ยังเป็นเอกสารชิ้นเดียวที่มี จึงได้มีการพิมพ์ตัวอักษรคอมพิวเตอร์คำต่อคำ ทำให้อ่านง่าย มีข้อสงสัยใดๆ ก็ย้อนกลับไปพินิจที่ต้นฉบับเดิมได้

การพิมพ์ครั้งนี้ยังคงถ้อยคำ การสะกด การันต์แบบดั้งเดิมเหมือนเอกสารชิ้นต้นสมัย พ.ศ. 2485 ดังนั้น การสะกดคำและตัวการันต์อาจจะไม่ตรงกับสมัยปัจจุบันนี้ ขอท่านผู้อ่านได้โปรดเข้าใจจุดประสงค์ของผู้จัดพิมพ์

สีของกระดาษเอกสารชิ้นต้นอาจจะสีไม่เสมอกัน มีแก๊บบ้าง อ่อนบ้าง ทั้งนี้ก็เป็นไปตามสภาพของกระดาษเอกสาร ณ วันที่มีการจัดพิมพ์นี้ แต่ก็ถือว่ากระดาษทุกแผ่น อักษรทุกตัวมีคุณค่า

คณะผู้จัดพิมพ์รู้สึกสำนึกถึงพระคุณและกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ปรีดี และท่านอาจารย์พุทธทาส ผู้เป็นต้นเรื่องทำให้เกิดหนังสือเล่มนี้

หนังสือเล่มนี้จะสำเร็จไม่ได้เลยถ้าไม่ได้รับความอนุเคราะห์เอกสารชั้นต้น และบทความจากบุคคลต่างๆ มาเรียงร้อยกันขึ้นมา

คณะผู้จัดพิมพ์ขอขอบคุณ

นพ.บัญญัติ พงษ์พานิช กรรมการและเลขานุการมูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

กรุณพล พานิช ผู้จัดการหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ
และกลุ่มงานจดหมายเหตุฯ ที่อนุญาตให้นำเอกสารดังกล่าวมาตีพิมพ์
เผยแพร่

ขอขอบคุณ

คำนำจาก รศ.ดร.อนุสรณ์ ธรรมใจ

คำนิยมจาก พระไพศาล วิสาโล

คำนิยมจาก ท่านอาจารย์ ส. ศิวรักษ์

บทความจาก พระราชปัญญาเมธี (สมชัย กุศลจิตโต) สมณศักดิ์ขณะ
เขียนบทความที่พระศรีปริยัติโมลี

บทความจาก พระคุณเจ้า เมธงกูโร

บทความจาก ดร.สุปนนท์ นิพิฏฐกุล, นริศ จรัสจรรยาวงศ์, รัชพล แสงศรี
และบทสัมภาษณ์ท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์

คณะผู้จัดพิมพ์ ขอขอบคุณทุกๆ ท่านเป็นอย่างสูง

หากมีจุดผิดพลาดบกพร่องประการใด คณะผู้จัดพิมพ์ขออภัย และ
ขออภัยมา ณ โอกาสนี้

สำนักพิมพ์สุขภาพใจ

พฤษภาคม 2566

คำนำผู้จัดพิมพ์

สถาบันปรีดี พนมยงค์

เดือนพฤษภาคมเป็นเดือนเกิดของนายปรีดี พนมยงค์ และ พระธรรม-โกศาจารย์ (เงื่อม อินทปัญโญ) หรือที่รู้จักกันในนาม “พุทธทาสภิกขุ” ทั้งสองท่านเป็นบุคคลร่วมสมัย ผู้ถือธรรมเป็นธงนำการเปลี่ยนแปลงสังคม ด้วยแนวคิดและจิตวิญญาณแห่งการต่อสู้เพื่อสันติธรรมที่โคจรมาบรรจบกันทั้งในทางโลกและทางธรรม กล่าวคือ นายปรีดีได้นำเสนอแนวคิด “สังคมนิยมวิทยาศาสตร์ประชาธิปไตย” เป็นหลักนำการเปลี่ยนแปลงสังคม สอดคล้องกับแนวคิด “ธรรมิกสังคมนิยม” ของท่านพุทธทาส ที่มองว่าสังคมนิยมเป็นหลักการสำคัญของศาสนา และประชาธิปไตยก็เหมือนกับการปกครองสงฆ์

ย้อนกลับไปเมื่อ 90 ปีก่อน ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 คณะราษฎรได้สถาปนารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามขึ้นเป็นผลสำเร็จ โดยมีกษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ ในปีถัดมา (พ.ศ. 2476) รัฐบาลได้จัดให้มีการฉลองรัฐธรรมนูญอย่างยิ่งใหญ่ และได้จัดพิมพ์หนังสือที่ระลึก “เทอดรัฐธรรมนูญ” (ซึ่งคณะผู้จัดทำได้นำตราสัญลักษณ์บนปกหนังสือเทอดรัฐธรรมนูญ มาใช้ประกอบปกหนังสือเล่มนี้ด้วย) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเผยแพร่ความรู้ให้ประชาชนได้รู้จักและเข้าใจการปกครองในระบอบรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย และหลัก 6 ประการของคณะราษฎร อันเป็นปฏิญญาในการพัฒนาชาติไทย ทั้งนี้ เป็นการตอกย้ำว่ารัฐธรรมนูญได้กลายมาเป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองสูงสุดของประเทศแล้ว

การรณรงค์ส่งเสริมให้ราษฎรเข้าใจในระบอบรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยนี้ นอกจากได้รับความร่วมมืออย่างกว้างขวาง ทั้งจากคณะสงฆ์และผู้นำชุมชน

แล้ว ท่านพุทธทาสก็เป็นหนึ่งในพระหัตถ์กำวุ่นหาที่ได้สนับสนุนการปกครองในระบบใหม่อย่างแข็งขัน ดังปรากฏเป็นรูปธรรมในการปาฐกถาเทอดระบอบใหม่ “รัฐธรรมนูญของเรา” และปาฐกถาขยายข้อความในรัฐธรรมนูญ “เพื่อปลูกนิสัยให้ประชาชนรักรัฐธรรมนูญ” พ.ศ. 2481

ในมิติของพุทธศาสนา ท่านพุทธทาสได้เปรียบเทียบว่า “...สยามได้เคยเป็นตัวอย่างอันดียิ่งในการที่เป็นชาติแรกในโลก ซึ่งได้รัฐธรรมนูญมาโดยมิต้องเสียเนื้อเลือดแลกเปลี่ยเนา เหมือนชนชาติอื่นในประวัติศาสตร์ นี่ย่อมเป็นเกียรติยศอย่างยิ่งแก่พุทธศาสนาและแก่สยามเอง...” และกล่าวทิ้งท้ายว่า “ข้าพเจ้าใคร่ที่จะกล่าวด้วยความรู้สึกอันแท้จริงอีกอย่างหนึ่งว่า พร้อมกับที่เราชื่นชมยินดีในรัฐธรรมนูญอันเป็นที่รักของเรานี้ เราควรมีความรู้สึกรับขอบคุณ ‘คณะราษฎร’ ผู้พลีชีพทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองจนได้รัฐธรรมนูญอันนี้มาสมตามความประสงค์ด้วย” นอกจากนี้ ท่านยังเคยเทศน์เปรียบเทียบการปกครองสงฆ์ ในพุทธศาสนาพระสงฆ์เป็นใหญ่ ประชุมสงฆ์ ลงมติแล้ว ก็ถือเป็นเด็ดขาด แล้วก็ทุกคนมีเสรีภาพ มีสิทธิเสรีภาพเท่ากัน”

ส่วนนายปรีดี พนมยงค์ ผู้ถือเป็นมันสมองของคณะราษฎรผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น ท่านมิได้สนใจแค่เรื่องการปกครองบ้านเมืองเพียงด้านเดียว หากแต่ในทางศาสนาท่านก็มีส่วนสนับสนุนความเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับการปกครองในระบบใหม่ นับแต่ สนับสนุนให้การปกครองคณะสงฆ์เป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น ดังปรากฏรูปธรรมเป็นพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 โดยแบ่งองค์กรสงฆ์ออกเป็น สังฆสภา สังฆมนตรี และคณะวินัยธร แต่ต่อมาหลังจากที่คณะราษฎรหมดอำนาจลง พ.ร.บ. ฉบับนี้ก็ได้ออกยกเลิกไป การปกครองสงฆ์จึงถูกรวมศูนย์มาไว้ที่มหาเถรสมาคมแทน

ในฝ่ายฆราวาส นายปรีดียังมีส่วนสนับสนุนการก่อตั้งพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยด้วย นอกจากนี้ เมื่อครั้งที่นายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ฯ ได้นิมนต์ท่านพุทธทาสจากสวนโมกขพลาราม สุราษฎร์ธานี ขึ้นมาที่ทำเนียบทำช้าง เพื่อสนทนาธรรมและปรึกษาหารือเรื่องการเผยแผ่ศาสนาให้กว้างไกลออกไป โดยท่านได้ปรารถนาให้จัดตั้งสวนโมกขพลารามขึ้นอีกแห่ง บริเวณใกล้เคียงวัดพนมยงค์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แต่แล้วโครงการนี้ก็มิอันล้มพับไป เพราะเกิดเหตุผันแปรทางการเมือง (รัฐประหาร พ.ศ. 2490) ส่งผลให้นายปรีดีต้องลี้ภัยออกนอกประเทศไปอย่างถาวร

หนังสือเล่มนี้เป็นโครงการความร่วมมือระหว่างสถาบันปรีดี พนมยงค์ กับ สำนักพิมพ์สุทธภาพใจ จัดทำขึ้นเพื่อรำลึกวาระครบรอบ 123 ปี ชาตกาลของนายปรีดี พนมยงค์ (11 พฤษภาคม 2443) และ 117 ปี ชาตกาลของพุทธทาสภิกขุ (27 พฤษภาคม 2449) อีกทั้งยังเป็นวาระครบรอบ 90 ปี แห่งการเฉลิมฉลองปฐมรัฐธรรมนุญ โดยคณะผู้จัดทำได้รวบรวมเอกสารชั้นต้น ประกอบด้วยรูปภาพ บันทึกกรายวัน ปาฐกถา และงานเขียนอันทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ซึ่งต้องขอขอบคุณหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ และคุณนริศ จรัสจรรยาวงศ์ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์เอกสารสำคัญหลายชิ้น เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาแก่นักประวัติศาสตร์ ตลอดจนอนุชนรุ่นหลัง ได้ใคร่ครวญศึกษาแนวคิดและสืบสานอุดมการณ์อันเป็นปณิธานของสองมหาบุรุษผู้นำการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยให้คงอยู่สืบไป

ปรีดีวิษณุ พนมยงค์

บรรณาธิการบริหาร

พฤษภาคม 2566

คำนำ

ในเดือนพฤษภาคม 2475 พระมหาเจี๊อม (ท่านพุทธทาสภิกขุ) บุตรพ่อค้าชาวไชยา ร่วมกับ คณะธรรมทาน ได้เริ่มงานปฏิรูปพุทธศาสนาฟื้นฟูการปฏิบัติธรรมด้วยการเริ่มก่อตั้ง “สวนโมกขพลาราม” ขึ้นที่วัดร้างตระพังจิก การทำงานอุทิศให้กับพระศาสนาของท่านได้ส่งผลอย่างมหาศาลต่อการเผยแผ่พุทธธรรมทั้งในประเทศไทยและทั่วโลก

“สวนโมกขพลาราม” เกิดขึ้นก่อนเหตุการณ์อภิวัฒน์ประชาธิปไตย 24 มิถุนายน 2475 ราวเดือนกว่า เหตุการณ์สถาปนาระบอบรัฐธรรมนูญของสยามนี้ มีลูกชานาจากอยุธยา นาม “ปรีดี พนมยงค์” เป็นมันสมองสำคัญในการคิดก่อการ

ท่านพุทธทาสภิกขุ และ ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ นั้น เป็นมหาบุรุษร่วมยุคสมัย ผู้สร้างคุณูปการต่อชาติ ศาสนา ประชาธิปไตย และราษฎรทั้งหลาย ท่านรัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ถือกำเนิดวันที่ 11 พฤษภาคม 2443 ถัดมาอีก 6 ปี ในเดือนเดียวกัน ท่านพุทธทาสก็ถือกำเนิดในวันที่ 27 พฤษภาคม ทั้งสองท่านเป็นสามัญชนผู้ที่ได้รับการยกย่องให้เป็นบุคคลสำคัญของโลกจากองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ UNESCO

นับเป็นวาระอันเหมาะสมที่ทางสถาบันปรีดี พนมยงค์ ร่วมกับ สำนักพิมพ์สุภาพใจ ได้จัดพิมพ์หนังสือ “ปรีดี-พุทธทาส เทอดรัฐธรรมนุญ”

ขึ้นเพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณชนเนื่องในโอกาสครบรอบ 123 ปี ชาตกาลของท่านอาจารย์ปรีดี และ 117 ปีชาตกาลท่านพุทธทาส การรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนชาวไทยโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ มีความรู้ความเข้าใจในแก่นแท้ของพุทธธรรม จิตวิญญาณและหลักการของระบอบประชาธิปไตยอันมีกษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญนั้นมีความสำคัญต่ออนาคตของประเทศไทย สังคมไทยจำเป็นต้องมีการวิวัฒน์เปลี่ยนแปลง จำต้องมีการปฏิรูปฟื้นฟูอีกมากเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ และเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า ก้าวหน้ากว่าเดิม การปกครองโดยกฎหมายโดยรัฐธรรมนูญมีความสำคัญต่อเสถียรภาพของประเทศไทยในอนาคต อนาคตของสังคมไม่ควรผูกอยู่กับการตัดสินใจตามอำเภอใจของบุคคลอย่างไร้กฎเกณฑ์

ทุกๆ การเปลี่ยนแปลงย่อมมีแรงเสียดทานต่อต้านเสมอ ทั้งสองท่านจึงได้รับผลกระทบจากการกระทำดังกล่าว โดยถูกกล่าวหาว่าเป็น “คอมมิวนิสต์” จากฝ่ายอนุรักษ์นิยมปฏิภิกิริยาขวาจัด หากเราศึกษาแนวคิด “สังคมนิยมวิทยาศาสตร์ประชาธิปไตย” ของท่านอาจารย์ปรีดี และแนวคิด “ธรรมิกสังคมนิยม” แล้ว เราจะเห็นหลักการที่เป็นไปเพื่อความเป็นธรรมและความสงบสุขสันติ ภูมิปัญญาที่มองการณ์ไกลเช่นนี้ ช่วยให้เราเห็นทางออกจากปัญหาวิกฤตภายในประเทศ และความท้าทายต่างๆ จากทุนนิยมโลกาภิวัตน์ ความเหลื่อมล้ำสุดขั้ว ภาวะโลกร้อน ปัญหามลพิษทางอากาศ ล้วนเกิดจากการพัฒนาที่ไม่มีดุลยธรรม พลวัตแห่งทุนนิยมโลกาภิวัตน์นั้นผันผวนยากคาดการณ์ได้

ความจริงแล้วการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมนิยม สังคมนั้นเป็นอนิจจัง ดังข้อเขียนของท่านอาจารย์ปรีดีในหนังสือความเป็นอนิจจังของสังคม และ ดังปราชญ์ถาวรธรรมของท่านพุทธทาสภิกขุที่เคยแสดงไว้ในเรื่องธรรมะ 9 ตา

ธรรมะ 9 ตา แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ *กลุ่มไตรลักษณ์* ประกอบไปด้วย อนิจจตา ทุกขตา อนัตตตา *กลุ่มธรรมชาติ* ประกอบไปด้วย ธัมมัญญุตตา ธัมมนิยามตา อิทัปปัจจยตา *กลุ่มเช่นนั้นเอง* ได้แก่ สุนฺญตฺตา ตถา ตา อตัมมยตา

ท่านพุทธทาสเคยบรรยายธรรมในหัวข้อ **“พุทธศาสนากับประชาธิปไตย”** มีเนื้อหาช่วงที่ว่า **“เสรีภาพเป็นองค์ประกอบและเป็นอุปกรณ์สำคัญของประชาธิปไตยเป็นช่องทางให้ส่วนที่ดีที่สุดแห่งภูมิปัญญาของทุกคนถูกนำออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ แต่บางคนใช้เสรีภาพเพียงเพื่อเป็นทางระบายอารมณ์ เสรีภาพก็เป็นเพียงช่องทางสนองตัณหา และย้อมนำมาซึ่งความล้มเหลวของประชาธิปไตย**

เพราะฉะนั้น ประชาธิปไตยจะดีหรือไม่ อยู่ที่ว่าจะทำสาระของประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นได้หรือไม่ มีความพร้อมเพียงสามัคคีกัน รู้จักใช้เสรีภาพ รู้จักปกครองตัวเอง เป็นต้น ถ้าทำไม่ได้ ประชาธิปไตยก็เป็นประชาธิปไตยชั้นเลว เป็นประชาธิปไตยแบบนกกระจาบ ซึ่งนำไปสู่หายนะได้เช่นเดียวกัน” และได้กล่าวถึง เหตุการณ์ 24 มิถุนายน 2475 ว่า **“เป็นชาติแรกในโลกซึ่งได้รัฐธรรมนูญโดยมิต้องเสียเนื้อเลือดแลกเปลี่ยนเอา เหมือนชาติอื่นในประวัติศาสตร์ นี้ย่อมเป็นเกียรติยศอย่างยิ่งแก่พุทธศาสนาและแก่สยามเอง”**

ท่านอาจารย์ปรีดี และ ท่านพุทธทาสภิกขุ ทั้งสองท่านนี้เป็นผู้อุทิศตนต่อพุทธธรรม ท่านหนึ่งเป็นฆราวาส ท่านหนึ่งเป็นบรรพชิต ท่านอาจารย์ปรีดี มิได้มีคุณูปการต่อการสถาปนาระบบอภีรัฐธรรมนูญและประชาธิปไตยให้สยามเท่านั้น แต่ยังได้สนับสนุนให้การปกครองคณะสงฆ์มี

ความเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้นผ่านพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ส่งเสริมให้ก่อตั้งพุทธธรรมสมาคม (ต่อมา คือ พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย) มีความสนใจในการพัฒนาสถานปฏิบัติธรรมแบบสวนโมกข์ขึ้นมาในจังหวัดต่างๆ และได้ปรารภถึงเค้าโครงการเผยแพร่พระพุทธศาสนาทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ท่านพุทธทาสเป็นอริยภิกขุ จริยวัตรตรงดงาม แดกฉานในพุทธธรรม ตีความธรรมะได้อย่างลึกซึ้งและเผยแพร่ด้วยภาษาเข้าใจง่าย อุทิศตนเสียสละให้พุทธศาสนาเผยแผ่ในวงกว้าง ท่านอาจารย์ปรีดีเองก็เป็นผู้นำทางการเมืองที่เสียสละ เป็นรัฐบุรุษอาวุโส ผู้อุทิศการทำงานเพื่อชาติ ราษฎรไทย และระบอบประชาธิปไตย การที่ทั้งสองท่านได้มีโอกาสได้สนทนาธรรมและทำงานร่วมกัน นับเป็นโชคดีของสังคมไทย แม้ความตั้งใจบางเรื่องอาจไม่ได้ทำจนบรรลุผล ก็เป็นเรื่องของอนุชนรุ่นหลังผู้มีศรัทธาและอุดมการณ์จะได้สานต่อภารกิจเพื่อสาธารณชนต่อไป

อนุสรณ์ ธรรมใจ

ประธานกรรมการบริหารสถาบันปรีดี พนมยงค์

เมษายน 2566

คำนิยม

พุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นปีสำคัญของประวัติศาสตร์ไทยเพราะมีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นสองเหตุการณ์อย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน อีกทั้งยังขับเคลื่อนให้ประเทศไทยไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป เหตุการณ์แรก คือ การก่อตั้งสวนโมกขพลาราม เหตุการณ์ที่สอง ซึ่งเกิดขึ้นตามมาหลังจากนั้นเพียงเดือนเศษคือ การเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ในขณะที่เหตุการณ์แรกก่อให้เกิดแรงกระเพื่อมอย่างช้าๆ ในแวดวงพุทธศาสนา เหตุการณ์ที่สองสร้างความเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันในทางการเมือง ทั้งสองเหตุการณ์แม้มีองค์ประกอบแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง แต่อย่างหนึ่งที่เหมือนกันก็คือ เป็นการตอบสนองต่อสถานการณ์อันจำเพาะของยุคสมัย ซึ่งก่อตัวมาอย่างช้าๆ และมีพลังสะสมอัดแน่นมากขึ้นเรื่อยๆ จนพร้อมจะก่อให้เกิดวิกฤตได้ หากผู้คนยังมีติดบอดต่อสัญญาเดิมที่ถือขึ้น สถานการณ์ดังกล่าวเรียกร้องการคิดนอกกรอบและทำสิ่งที่ไม่เคยทำมาก่อน ยิ่งกว่านั้นเหตุการณ์ทั้งสองยังได้จุดประกายแห่งความหวังแก่ผู้คนจำนวนมากที่ตระหนักว่าการพระศาสนาและบ้านเมืองไม่สามารถคงสถานภาพเดิม (Status Quo) ได้หากจะดำรงอยู่ต่อไปอย่างมีอนาคตในศตวรรษหน้า

บุคคลที่อยู่เบื้องหลังเหตุการณ์ทั้งสองต่างเป็นคนหนุ่มที่มีปัญญาแหลมคม มองการณ์ไกล กล้าหาญและอุทิศตนเพื่อส่วนรวม แต่หาได้รู้จักกันหรือเกี่ยวข้องกันไม่ คนหนึ่งเป็นพระภิกษุ อีกคนเป็นคฤหัสถ์ แต่ก็ได้ынกิตติศัพท์ของกันและกัน จนในที่สุดก็ได้มีโอกาสพบปะกันหลังจากที่ได้สร้างสรรคผลงานจนเป็นที่ประจักษ์ในอีกสิบปีต่อมา

ท่านพุทธทาสภิกขุในวัย ๓๖ ปี ได้พบปะกับท่านปรีดี พนมยงค์ ในวัย ๔๒ ปี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ ขณะที่ท่านเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน การพบปะครั้งนั้นแม้มีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ส่วนรวม แต่ก็มิได้ละทิ้งแห่งความเป็นส่วนตัวมิใช่น้อย และคงจะถูกลืมเลือนไป หากท่านพุทธทาสมิได้บันทึกเหตุการณ์ครั้งนั้นไว้ อันทำให้เห็นบุคลิกและความรู้สึกนึกคิดของทั้งสองท่าน ซึ่งบัดนี้ได้กลายเป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ไปแล้ว

นอกจากบันทึกรายวันของท่านพุทธทาสภิกขุแล้ว ในหนังสือเล่มนี้ยังมีเอกสารที่หายาก ได้แก่ **ปาฐกถาของท่านที่เชิดชูรัฐธรรมนูญ** หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองผ่านไปแล้ว ๕ ปี ท่านพุทธทาสภิกขุได้เคยกล่าวในหลายที่ถึงความสำคัญของธรรม ซึ่งนอกจากเกื้อกูลต่อความผาสุกของบุคคลแล้ว ยังมีคุณค่าต่อส่วนรวม เช่น ประเทศชาติ แต่ในปาฐกถาดังกล่าว ท่านได้ชี้ให้เห็นอีกแง่มุม นั่นคือ ระบอบการปกครอง เช่น ระบอบประชาธิปไตย หรือที่ท่านเรียกว่า **“การปกครองแบบรัฐธรรมนูญ”** นั้น ก็สามารถส่งเสริมธรรมได้ เพราะนอกจากเป็นการปกครองโดยกติกากฎที่ผู้คนนับถือและปฏิบัติร่วมกันแล้ว ยังส่งเสริมให้ประชาชนปกครองตนเอง และ **“ช่วยให้เราได้รับอิสรภาพ เสรีภาพ และภราดรภาพ อันเป็นเครื่องชูใจให้เราเข้มแข็ง”** อีกทั้งยังมีหลักการตรงกับการปกครองสงฆ์ในพุทธศาสนา

แม้ว่ากาลเวลาต่อมาจะชี้ให้เห็นว่า **“ระบอบประชาธิปไตย”** (ซึ่งมีความหมายมากกว่าการปกครองแบบรัฐธรรมนูญ) มีปัญหามากมาย ไม่ได้ก่อให้เกิดผลอันพึงประสงค์อย่างที่ท่านพุทธทาสได้ปรารถนาไว้ในปาฐกถาดังกล่าวเสมอไป ในทัศนะของท่านพุทธทาสที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะระบอบดังกล่าวจำเป็นต้องมีธรรมเป็นสิ่งรองรับหรือสนับสนุน กล่าวอีกนัยหนึ่ง ในขณะที่ระบอบการเมืองที่ดีย่อมส่งเสริมธรรม ธรรมก็จำเป็นต้องรองรับการเมืองที่ดีด้วย

สำหรับคนรุ่นใหม่ หนังสือเล่มนี้นอกจากเตือนให้รำลึกถึงความสำคัญของบุคคลสองท่านที่ประวัติศาสตร์ไทยต้องจดจำแล้ว ยังชี้ให้เห็นถึงสายสัมพันธ์ของอาชานายบุคคลสองท่านที่หาได้ยาก แม้อยู่ในคนละแวดวง แต่ก็เห็นคุณค่าของกันและกัน นั่นเป็นเพราะท่านทั้งสองตระหนักถึงความจริงที่ว่า “ธรรมและการเมืองเป็นสิ่งที่เกี่ยวพันกันอย่างแยกจากกันไม่ได้ยาก”

พระไพศาล วิสาโล

ณ วัดป่าสุคะโต

๑๓ เมษายน ๒๕๖๖

คำนิยม

ท่านอาจารย์พุทธทาส อินทปัญโญ และท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เป็นปูชนียบุคคล ผู้กล้าคิด กล้าพูด และกล้ากระทำ ในสิ่งซึ่งจักช่วยอำนวยสุขให้มนุษยชาติและสรรพสัตว์

คำสอนของท่านทั้งสองนี้มีค่ายิ่งนัก เสียตายที่สภาระแห่งด้อยคำดังกล่าวมิได้นำเอามาประยุกต์ใช้ในสังคมวงกว้าง จะเป็นเพราะบุพกรรมหรือโชคชะตาก็สุดแท้

เราต้องไม่ลืมว่างานอภิวัฒน์สยามในปี พ.ศ. 2475 นั้น แทบทุกคนที่ร่วมงานดังกล่าว มุ่งมั่นในอันที่จะให้เกิดเสรีประชาธิปไตย ให้มีขึ้นในบ้านนี้ เมืองนี้ ยิ่งท่านอาจารย์ปรีดีแล้ว ท่านมุ่งบำเพ็ญกรณียะเพื่อมนุษยชาติทั้งหมด เลือดด้วยซ้ำ

ความเปลี่ยนแปลงทั้งทางโลกและทางธรรมที่ทั้งสองบุรุษได้เคยสร้างไว้ ในปี พ.ศ. 2475 ท่านอาจารย์ปรีดีนำพาประเทศไทยเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตย จากการอภิวัฒน์สยาม 2475 พร้อมเหล่าคณะราษฎร ขณะเดียวกัน ท่านอาจารย์พุทธทาสก็ได้ก่อตั้งสวนโมกขพลารามขึ้นในบ้านเกิด เพื่อเผยแผ่พุทธศาสนาตามแบบวิถีของตน โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นเครื่องนำพา ทั้งคู่ให้มาพบกันในที่สุด ผลของสังคมที่ถึงพร้อมด้วยประชาธิปไตย จึงถูกขับเน้นให้เห็นความสำคัญของระบอบรัฐธรรมนูญที่จะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรไทยในขณะนั้นและอนาคต

อย่างน้อยที่สุด การเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 สร้างความรุดหน้าให้แก่การเมืองการปกครอง หากในธรรมการวิวัฒน์ในครั้งนี่ยังได้เป็นต้นแบบให้แก่ศาสนจักรก้าวหน้าเข้าสู่ความเท่าเทียมมากขึ้นในหมู่คณะสงฆ์

หนังสือเล่มนี้ นอกจากจะมีคำของอัจฉริยบุรุษทั้งสองแล้ว ยังมีคำอธิบายจากคนอื่น ๆ อีกหลายคน คำอธิบายนั้นๆ ย่อมจะช่วยให้คนรุ่นใหม่ที่ไม่สนใจอดีตได้แลเห็นอะไรๆ ได้อย่างกว้างขวางขึ้น หวังว่าคนรุ่นใหม่ที่ได้อ่านข้อเขียนชิ้นนี้ คงจะมีบางคนที่มีความกล้า ทั้งกล้าคิด กล้าพูด กล้าเขียน จนถึงขั้นกล้ากระทำพฤติกรรมต่างๆ เพื่อประโยชน์สุขของมนุษยชาติในแนวทางของเสรีประชาธิปไตย และเป็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์จารีกระหว่างทางการโลกทางการเมือง และทางธรรม ซึ่งดำเนินไปพร้อมกันบนเส้นขนาน

ส. ศิวรักษ์

เมษายน 2566

“

ข้าพเจ้าใคร่ที่จะกล่าวด้วยความรู้สึกอัน
แท้จริงอีกอย่างหนึ่งว่า พร้อมกับที่เราชื่นชมยินดี
ในรัฐธรรมนูญอันเป็นที่รักของเรานี้ เราควรมี
ความรู้สึกขอบคุณ ‘คณะราษฎร’ ผู้พลีชีพเข้า
ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองจนได้
รัฐธรรมนูญอันนี้มาสมตามความประสงค์ ด้วย.

”

พระมหาเจี๊อม อินทปัญญา

27 ธันวาคม พ.ศ. 2481

“
ท่านพุทธทาสภิกขุ เป็นพระที่ดี ผมเลื่อมใส
ในจริยวัตรและความรู้ของท่านเป็นอย่างมาก
ตอนผมอยู่ในไทยเคยนิมนต์ท่านมาปาฐกถา
ธรรมที่หน้าวัดบวรอยู่เสมอ”

ปรีดี พนมยงค์
7 สิงหาคม พ.ศ. 2524

...คือสองผู้อภิวัตน์นักวิจักร ปรีดี กับ พุทธทาส

นริศ จรัสจรรยาวงศ์

“ท่านพุทธทาสภิกขุ เป็นพระที่ดี ผมเลื่อมใสในจริยวัตรและ
ความรู้ของท่านเป็นอย่างมาก ตอนผมอยู่ในไทยเคยนิมนต์ท่านมา
ปาฐกถาธรรมที่หน้าวัดบวรอยู่เสมอ”

ปรีดี พนมยงค์

7 สิงหาคม พ.ศ. 2524

“ข้าพเจ้าใคร่ที่จะกล่าวด้วยความรู้สึกอันแท้จริงอีกอย่างหนึ่งว่า
พร้อมกับที่เราชื่นชมยินดีในรัฐธรรมนูญอันเป็นที่รักของเรานี้ เราควรมี
ความรู้สึกขอบคุณ ‘คณะราษฎร’ ผู้พลีชีพเข้าทำการเปลี่ยนแปลงการ
ปกครองจนได้รัฐธรรมนูญอันนี้มาสมตามความประสงค์ ด้วย.”

พระมหาเจี๊อม อินทปัญญา

27 ธันวาคม พ.ศ. 2481

คลิกสั่งซื้อได้ที่

@booktime

สถาบันปรีดี พนมยงค์
PRIDI BANOMYONG INSTITUTE

สุภาพใจ

รัชชมนนล ของเจ.

๑. รัชชมนนล ด้อตคณิต ทรจัดชาติ
โพ่ก่องกลั้ ฆาทรภ และสได้
เฟ่นดองซัพ เทวธิง พ็นลิ่งชวป
ทีนทกรั รัชชมนนล ฤษชชาติแท้

๒. รัชชมนนล ก่อให้เกิด ทรประ.รชน
ระนอว่ทงทวั่ กัษ รัชชว รัชชทนั
เกิดดฆมรภ ความไว้โฮ ไร่ย่นแปร
ขอมพริแม่ ซัพเชื่อ ก้อชชกัษ

๓. รัชชมนนล ตรงตมตต แน่วจิตรใจ
ของชอไฟย ด้ลือพทช ด้จารตรม้น
เฟ่นดองแกื่อ ร้องทอ อ่น่งเสื่อวกัน
เลื่อรชชรีนลั ส่วนงล ร้อมทื่อ

๔. แม่ชดโกย ด้ว่นอง ด้ยดักต
แต่ชอกล่อ ด้ว่ว ม้อเมในนุ
รัชชมนนล กัลลืออแม หนีจิวไ
รู่รชชได้ ฐิ่งทื่อเม รมเชื่อแล

๕. โพทนี่นั เทท่น หนีลิ่งชง
ชฐีสรช "เมือทอ" กอฝอแงแื่อ
ชอมพริด้ม ลวภ ฝทกัชแหว
แน่งรัชชรม - นนลแน่ว ทุคนเอช.

รวชด!

๖๗ ธันวาคม

ประพันธ์โดย พุทธทาส อินทปัญโญ

สถาบันปริดี พนมยงค์
PRIDI BANOMYONG INSTITUTE

สุภาพใจ

